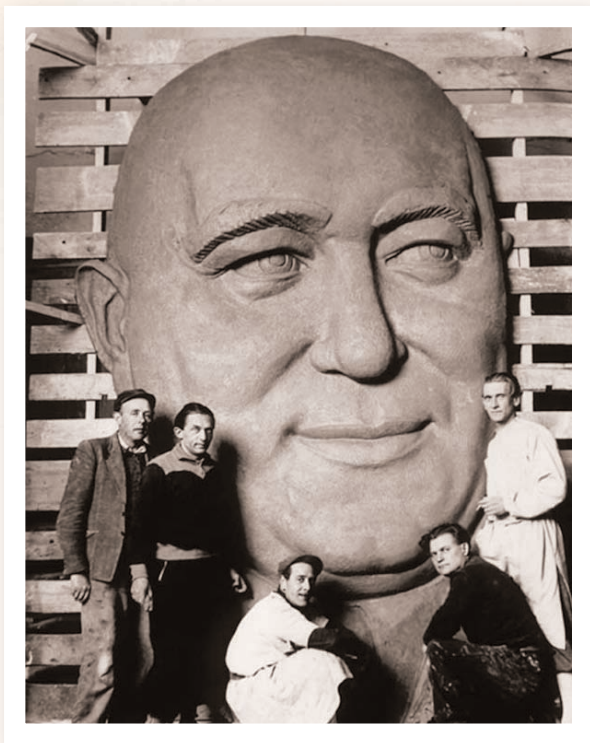

A FORINT SZÜLETÉSÉTŐL AZ ÉRETT KÁDÁR-KORSZAKIG (1946-tól az 1979-es évekig)

A címben jelzett történelmi korszak a magyar forint 1946-os megszületésével kezdődik, és az érett Kádár-korszakkal fejeződik be. Ez a csaknem 25 év több fontos történelmi eseményt, korszakot is magában foglal, amely alapvetően meghatározza a XX. század szülöttjeinek gondolkodásmódját. Ezekben az eseményekben közös az a körülmény, hogy Magyarország a második világháborút követően a vesztes oldalon találta magát. A német megszállást szovjet „felszabadítás” követte. Ettől fogva hazánk a keleti blokkhoz tartozott, a politikai élet és a gazdaság pedig a Szovjetunió érdekkörébe került. Felszámolták a demokráciát, kialakult az egypárti diktatúra. A párt és az állam élete összefonódott. Az országot a pártfőtitkár irányította.

A személyi kultusz egyik megnyilvánulása

volt új nehézipari központokra, városokra. Ezért sorra alakultak az új ipari városok, mint Inota-Várpalota, Kazincbarcika, Oroszlány, Sztálinváros (utóbbi napjainkban Dunaújvárosként ismerjük). Az iparosítás következménye az lett, hogy a foglalkozási szerkezet átalakult. A mezőgazdaságból élők aránya 1945 és 1960 között drasztikusan csökkent.

A korszakban fő ellenségnek a kulákok számítottak. A kulákok közép- és gazdagparasztok voltak. Őket sújtotta leginkább a kötelező terménybeszolgáltatás, a „padláslesöprés”. Aki nem teljesítette a terménybeszolgáltatást, annak büntetésként az utolsó szem gabonáig lesöpörték a padlását. Ez az jelentette, hogy az utolsó szem gabonáig elvették minden terményét. A végrehajtás során nem voltak tekintettel a háztartási szükségletekre és a mindennapi megélhetésre sem.

A kommunista diktatúrában a polgárságra is nemkívánatos személyként tekintettek, ez a réteg a rendszer ellenfelének számított. Ezért a korszakban sorra zártak be a kávéházak Budapesten.

Akárcsak a gazdaságban, a kommunista diktatúrában mennyiségi szemlélet alakult ki az ország népességével kapcsolatban is. Ratkó Anna (népjóléti miniszter, 1950–1955) betiltotta a művi abortuszt, amelynek következtében a születések száma meredeken növekedett. 1956-ban viszont politikai okokból sokan hagyták el az országot, a legtöbben menekültek és megszöktek a nyugati országokba, korabeli kifejezéssel élve disszidáltak.

A Rákosi-korszak szűkebb értelemben 1948 és 1953 között, tágabb értelemben pedig 1947 és 1956 között tartott. Rákosi Mátyást „Sztálin legjobb hazai tanítványának” tartották. Sztálinhoz hasonlóan személyi kultuszt valósított meg. A budapesti trolibusz azért viseli a 70-es számot, mert Sztálin 70. születésnapján adták át ezt a vonalat 1949-ben. Rákosi születésnapján állami ünnepségsorozatot tartottak. Legfőképpen a diktatúra, a korszak túlkapásai, valamint az ország függetlenségének helyreállítása céljából tört ki a forradalom és szabadságharc 1956-ban. A forradalmat végül szovjet segítséggel levertek.

Az 1956-os forradalom leverésétől a rendszerváltásig terjedő időszak Kádár-korszak néven került be a magyar történetírásba. Kádár János az 1956-os forradalom alatt részt vett Nagy Imre kormányában, de november 4-én átállt a szovjetekhez, akik a visszaállított kommunista diktatúra vezetőjévé tették. 1956 novembere és 1988 májusa között először az MSZMP első titkáraként, később pedig főtitkárként Magyarország első emberének számított.

A Rákosi-korszakban Magyarországot a „vas és acél országává” akarták fejleszteni, ezért szükség

Kutatás egy padláson

Ez volt a korszak egyetlen pártjának, a Magyar Dolgozók Pártjának a hivatalos lapja. A cenzúra nagyon szigorú volt, csak olyan lap és írás jelenhetett meg, amely nem kritizálta a Rákosi-rendszert.

Ebben a korszakban terjedtek el a modern kommunikációs eszközök. Az 1950-es években megjelent a rádiózás szokása vidéken is. A rádió ára – a készülék minőségétől függően – 600 és 3500 forint között mozgott. A korszakban 5-600 forint körüli volt az emberek átlagos havi fizetése. 1956-ra a mozi általánosan elterjedt tömegszokássá vált; egy magyar lakos átlagosan havonta vásárolt mozijegyet valamilyen filmre. Az országban ebben az évben nagyjából négyezer mozi működött, számuk nyolc év alatt megnégyszereződött.

Kádár János – Rákosival szemben – a lakosság életszínvonalának növelésére törekedett. Az 1960-as években az úgynevezett panelépítési program keretében rengeteg új ház épült, sok lakással. Ezek a házak ránézésre nem nyújtanak esztétikus látványt, egytől egyig négyszögletű, lapos tetős épületek, ugyanakkor a lakásokban volt meleg víz és fűtés, ami a korábbiakhoz képest modernebb életmódot jelentett. A Kádár-korszakban javult a háztartások felszereltsége. A statisztikák szerint 100 családból 70-nek volt mosógépe, 35-nek volt hűtőszekrénye, 38-nak porszívója, 15-nek lemezjátszója. Rádióval általában minden háztartás rendelkezett. A lakások telefonellátottsága is javult, de ebben a tekintetben még mindig Európa sereghajtói közé tartozott az ország. A számítógépek az 1970-es években kezdtek megjelenni az otthonokban.

1946-tól sorra jöttek létre a kommunista ifjúsági szervezetek (pajtás- és kisdobosmozgalom, úttörőszervezet, DISZ, vagyis a Dolgozó Ifjúság Szövetsége). Céljuk a nevelés volt, a fiatalok felkészítése a kommunista életre. Az államosítás az oktatási rendszert is utolérte: 1948-ban körül-

belül 6500 községi és egyházi iskola került állami tulajdonba. Az 1950-es évektől kezdve a felső tagozaton és a középiskolában minden diáknak kötelezően tanulnia kellett az orosz nyelvet. Az 1960-as évek közepén a huszonévesek 15 százaléka járt egyetemre, főiskolára. Ez az arány európai összehasonlításban meglehetősen alacsonynak számított, de sok munkás- és parasztfiatal számára jelentett felemelkedést.

A Kádár-korszakban számos népjóléti intézkedés született, 1967-ben például bevezették a gyermekgondozási segélyt (gyes). A nők gyermeküket 3 éves koráig otthon nevelhették, s ezért az anya szerény állami támogatásban is részesült.

A Rákosi-korszakban a családok mindennapjait a félelem határozta meg; mivel a letartóztatások leggyakrabban hajnalban történtek, sokakból később is pánikrohamot váltott ki a csengőfrász. A megfélemlítés minden diktatúra jellemzője, ahogy a propaganda is. Nem véletlen, hogy a korszakban fontos szerepet szántak a tömegtájékoztatásnak. Az 1950-es években a Szabad Nép című lapot olvasták a legtöbben.

Az 1960-as években egyre több háztartásban volt TV

A sport egyre népszerűbbé vált, és a sportolás színvonala is emelkedett. Ennek bizonyítéka, hogy Magyarország az 1952-es helsinki olimpián 16 aranyérmet szerzett, amit azóta sem sikerült túlszárnyalni.

A kommunista diktatúra nem rokonszenvezett az egyházakkal. A vallásos ünnepek egy részét eltörölték (pünkösöd, húsvéthétfő), másoknak új tartalmat adtak. A karácsony helyett fenyőünnep volt, a gyerekek Mikulás helyett Téliapóra vártak. Az 1950-es évektől kezdve augusztus 20-a nem Szent István és az államalapítás, hanem az új kenyér és az alkotmány ünnepe volt.

Úttörők

A KORSZAK PÉNZE

A pengő inflációja minden korábbi rekordot fölülmúlt; olyan tempóban és mértékben értéktelenedett el a magyar fizetőeszköz, amit korábban elképzelni sem tudtak. A háború okozta mérhetetlen károkat és szenvedést csak tetézte a pénzrendszer instabilitása miatti bizonytalanság. Az infláció és következményei főként a városi lakosságot sújtották (leginkább a nagyvárosokat, elsősorban is Budapestet), hiszen az urbanizált lakosság jobban rá volt szorulva a kereskedelemre, s az sem sokat segített, hogy már a háború alatt élelmiszer-jegyrendszert vezettek be. Ennek következtében feketézésnek nevezett cserekereskedelem indult meg. Vidékről élelmiszert szállítottak a fővárosba, amiért nem pénzt kértek (hiszen az napról napra elértéktelenedett), hanem egyéb javakat. Főként ruhanemű, méteráru, apróbb berendezési tárgyak, ékszerek cseréltek gazdát, de minden rászoruló fővárosi család azt tette élelmiszerré, amire rákényszerült: akár bútort, könyveket, festményeket, bélyeg- vagy éremgyűjteményeket is elcseréltek. Az élelmiszerral ily módon üzletelő „nepperék” sokszor igen magas árat szabtak portékájuknak, komoly vagyont gyűjtve másfél év leforgása alatt.

A forint bevezetésére 1946. augusztus 1-én került sor (egy forint 100 fillérré oszlott). Ekkor 1 forint 400 ezer quadrillió (400.000.000.000.000.000.000.000.000) pengővel volt azonos értékű, s 200 millió adópengőt számítottak egy forintra.

A fémpenzék készítéséhez való verőtövek gyártásához jó minőségű acélra lett volna szükség, ez azonban a Lánchíd újjáépítése miatt nem állt rendelkezésre, így a szerszámokat kilőtt német harcokcsik tengelyeiből állították elő. A 10 és 20 filléresek alumíniumbronzból készültek, az 1 és 2 forintosok alumíniumból, míg az inkább csak emlékéremként kibocsátott 5 forintosok ezüstből. A lyukas kétfilléresek, 5, illetve 50 filléresek kibocsátására csak később került sor.

Az új papírpénzeken munkások arcképei tűntek föl, 1947-től azonban Petőfi, Dózsa, Kossuth (1946-ban már ezüst 5 forintosokon is szerepelt), később Rákóczi szerepeltek rajtuk.

Az új forint is igen inflációérzékeny volt. A magyar államadósság, a háborús jóvátételek, a hiánygazdálkodás, majd a tervgazdálkodás bevezetése 1951-re átlagosan 200 százalékos áremelkedést eredményeztek a bevezetési árfolyamokhoz képest. A jegyrendszer részben továbbra is fennmaradt, s központilag szabályozott ármegállapítás lépett érvénybe. 1953 után a Nagy Imre-féle kormány (és utódai) több ízben is csökkentették az árakat, de azok általában véve még mindig jóval az 1946-os év szintje fölött maradtak.